กัณฑ์ที่ ๖๐

อนุโมทนาคาถา

แสดง ณ วันที่ ๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา
มณิ โชติรโส ยถาติ ฯ

บัดนี้ อาตมาภาพจักได้แสดงธรรมกถา ในอนุโมทนาคาถา แก้ด้วยกถาฯ ที่พระภิกษุท่านทำภัตตานุโมทนา กับท่านอุบาสก อุบาสิกา อยู่เนืองนิจอัตรา ยถานี้เป็นมคธภาษา หาเป็นสยามภาษาไม่ วันนี้จะแปลความเป็นสยามภาษา ตามมคธภาษา ให้ได้ความเป็นสยามภาษาสืบไป

เริ่มต้นแห่งอนุโมทนาคาถา ตามวาระพระบาลีว่า

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
ห้วงน้ำอันเต็มย่อมยังมหาสมุทรสาครให้บริบูรณ์ได้ฉันใด
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ
ทานที่ท่านได้ถวายแล้วในโลกนี้ ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ท่านผู้ละโลกนี้ไปแล้วได้ ฉันนั้นนั่นเทียว
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ
ท่านปรารถนาไว้แล้วอย่างใด ตั้งใจไว้แล้วอย่างไร ขอจงสำเร็จตามปรารถนาแก่ท่านโดยฉับพลันเถิด
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา
ความดำริของท่านจงเต็มเป็นอันดี ความดำริของท่านจงเต็มเปี่ยมเป็นอันดี
จนฺโท ปณฺณรโส ยถา
ดังพระจันทร์วันบัณรสี เหมือนพระจันทร์วันบัณรสี
มณิ โชติรโส ยถา
เหมือนแก้วมณีอันมีแสงสว่างไสวเป็นอันดี นี้เป็นภัตตานุโมทนาคาถา

ห้วงน้ำที่เต็มเมื่อเต็มมากขึ้นเป็นลำดับมา จนกระทั่งเต็มห้วยหนองคลองใหญ่น้อยเป็นลำดับขึ้นมา ท่วมทุ่งท่าต่อสายเหมือนดังกับน้ำในประเทศไทยนี้เต็มเปี่ยมหมด ท่วมไปหมด เมื่อถึงน้ำลดก็ไหลลงไป ที่ดอนไหลลงไปสู่ที่ลุ่ม คลองเล็กไหลไปอยู่คลองใหญ่ คลองใหญ่ก็ไหลไปเป็นลำดับไป ลงสู่แม่น้ำทั้งห้าสาย แม่น้ำทั้งห้าไหลลงสู่มหาสมุทร ไปเต็มเปี่ยมอยู่ในมหาสมุทรโน้น ไม่ได้มีคลาดเคลื่อนไปทางใดทางหนึ่ง จะล้นไหล

ไปข้างหนึ่งข้างใดไม่ได้ แม้เป็นไปในอากาศ ก็ไปเป็นเมฆจับอยู่ในพื้นท้องฟ้า พอถึงเวลาตก ไหลลงไปอีก ลงไปสู่มหาสมุทรหมด ไม่ได้เคลื่อนคลาดฉันใด ท่านโมทนาทานที่ท่านให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ทานที่ท่านให้แล้วแต่โลกนี้ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ท่านผู้ละโลกนี้ไปแล้วฉันนั้น นั่นแหละ สำเร็จประโยชน์จริงๆ ไม่มีปัญหา ***อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ*** ผลที่ท่านปรารถนาแล้วและตั้งใจไว้ จงสำเร็จแก่ท่านโดยพลันเถิด ***สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา*** ขอความดำริทั้งปวงจงเต็มเปี่ยมเป็นอันดีเหมือนพระจันทร์วันปัณรสี หรือเหมือนแก้วมณีโชติรส ทรงแสงสว่างเป็นอันดี นี่เป็นคำพระภิกษุเถรานุเถระได้ทำภัต-ตานุโมทนาเป็นมคธภาษา ขยายความเป็นสยามภาษาได้ความดังนี้

เมื่อจบยถาฯแล้ว ท่านก็ให้ สพฺพีฯ นี่ก็เป็นสามัญญานุโมทนาคาถา

สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	แปลเป็นสยามภาษา ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	ขอโรคทั้งปวงจงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	ขออันตรายอย่าเกิดมีแก่ท่านเลย
สุขี ทีฆายุโก ภว	ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด ท่านก็ว่าครั้งที่ ๒
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	ขอโรคทั้งปวงจงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	ขออันตรายอย่าเกิดมีแก่ท่านเลย
สุขี ทีฆายุโก ภว	ขอท่านเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด ครั้งที่ ๓
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	ขอโรคทั้งปวงจงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	ขออันตรายอย่าบังเกิดมีแก่ท่านเลย
สุขี ทีฆายุโก ภว	ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด เมื่อครบ ๓ ครั้งแล้ว ในตอนหลัง

อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ แปลเป็นสยามภาษาว่าธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีอภิวาทกราบไหว้เป็นนิจ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่เป็นนิจ นี่ธรรม ๔ ประการนี้สำคัญนัก เป็นธรรมประจำโลก ประจำธรรม เป็นธรรมประจำธรรมด้วย เป็นธรรมประจำโลกด้วย ท่านให้พรทุกวัน ยถาฯ สพฺพีฯ ให้ทุกวัน แต่ว่าเราจำกันไม่ค่อยได้ พรเหล่านี้ ไปลืม ๆ เสีย หรือไม่รู้มคธภาษา เราเป็นไทย แปลเป็นสยามไม่เข้าใจ ไม่เล่าเรียนศึกษา เพราะเหตุนั้น วันนี้ควรเอาใจใส่ แปลให้ท่านทั้งหลายเข้าเนื้อเข้าใจว่า

อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ ว่าธรรม ๔ ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ธรรม ๔ประการนี้ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้เป็นนิจ หรือย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่เป็นนิจ ธรรม ๔ ประการนี้สำคัญนัก

อายุ นั้นคือ อายุยืน เป็นอายุขัย ไม่ตายในปฐมวัย มัชฌิมวัย ใคร ๆก็ชอบ ใครๆก็ปรารถนา วรรณะ ผิวพรรณ วรรณะไม่ต้องตบแต่งงดงามอยู่เนืองนิจ ตั้งแต่เด็กเล็ก หนุ่มสาวแก่เฒ่าชรามีความเจริญที่ตน มีความสวยงามอยู่เนืองนิจ เมื่อมีความสวยอยู่เนืองนิจอัตราเพราะบุญกุศลราศีที่ได้สั่งสมอบรมไว้ เจริญอยู่เป็นนิจไม่เสื่อมทราม เรียกว่า วรรณะ สุขะ มีความสบายกายสบายใจในอิริยาบถทั้ง๔ นั่ง นอน ยืน เดิน นั่งก็เป็นสุข นอนก็เป็นสุข หลับก็เป็นสุข ตื่นก็เป็นสุข ฝันก็ไม่ฝันร้าย ฝันแต่ดี เป็นที่เอิบอิ่มของใจ มีความสุขอย่างนี้ พละ มีกำลัง จะไปทางบก ทางน้ำ ทางอากาศก็ตาม จะใช้กำลังกายประกอบกิจการงาน ก็มีกำลังกาย

เพียงพอ จะใช้กำลังวาจาบังคับการงาน ก็มีกำลังวาจาพอ หรือจะโต้ตอบ โต้ปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใด ก็มีกำลังทั้งนั้น กำลังใจเล่า ก็แข็งขัน ไม่ทุพพลภาพ แข็งขันอยู่เสมอไป จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่มีใจโอด ไม่ลดละ ทำได้สำเร็จทุกประการ อย่างนี้เรียกว่ากำลังใจดี เขาเรียกว่ากำลังใจดีและ กำลังกายอาจจะทรงอยู่ได้ด้วย กำลังใจไม่ดีละก็ แม้แต่เป็นเพียงกะลาโขกเท่านั้น เข้าใจว่างูเห่ากัดสลบคาที่ ไม่ใช่งูเห่าหรอกกะลามันโขกเอา เท่านั้นมีกำลังเรี่ยวแรงขึ้นแล้ว เพราะกำลังใจไม่เสีย กำลังใจมันดี แม้ไฟจะไหม้จะเป็นอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น กำลังใจดีละก็ไม่เสียของเท่าใดนัก แก้ไขได้ทันที ถ้ากลัวหรือใจเสียละก็ เสียหายหมดทุกสิ่งทุกประการ

เหตุในพร ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ที่จะเจริญแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องอาศัยเคารพอภิวาทกราบไหว้ เคารพอภิวาทกราบไหว้นั้นอย่างไร เคารพนี้เป็นตัวสำคัญนัก เมื่อเราปฏิบัติพุทธศาสนา เราจะต้องเคารพพระพุทธศาสนาจริง ๆ เคารพจริงนี้ทำอย่างไร ทำไม่ถูกเสียด้วย นี่แหละสำคัญนัก เพื่อจะให้พระพุทธศาสนาเจริญต้องเคารพกันจริง หากว่าเป็นภิกษุก็เป็นภิกษุกันจริง ไม่ทำพิรุธเสียหายแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญากล้นกล้าอยู่ เมื่อเป็นสามเณรก็ต้องเคารพในหน้าที่สามเณรจริง หน้าที่ของสามเณรมีศีล๑๐ ศีล๑๐ ไม่ขาดตกบกพร่องจริง เมื่อเป็นอุบาสกก็ต้องเคารพในหน้าที่อุบาสก ต้องมั่นอยู่ในไตรสรณาคมน์ ศีล๕ ศีล๘ ตามหน้าที่ตามปกติ ก็ศีล๕ ปัญจศีลมีองค์ ๕ ประการ ปาณา อทินนา กาเม มุสา สุรา ถ้าวัน ๘ค่ำ ๑๕ค่ำ วันธรรมสวนะ ก็มีศีล๘ ประจำตัวอยู่ไม่ขาดสาย นี่เคารพในหน้าที่อุบาสก อุบาสิกา หน้าที่บริจาคทาน,รักษาศีล,เจริญภาวนา, หน้าที่บริจาคทาน,รักษาศีล,เจริญภาวนา ถึงเวลาให้ทาน ก็ให้ทานตามกำลังของตน ไม่เดือดร้อน ถึงเวลารักษาศีล ก็รักษาศีลตามกำลังของตน ซื่อตรงต่อศีลจริง ๆ ไม่คดโกงต่อศีล ไม่อวดดีต่อศีล เคารพในศีลอย่างมั่นคงทีเดียว เมื่อเจริญภาวนา ก็เคารพในภาวนาอย่างมั่นคงทีเดียว ทำให้เห็นเป็นปรากฏทีเดียว ถ้าไม่เห็นเป็นปรากฏก็ติเตียนตัวทีเดียว ว่าตัวไม่เป็น ว่ากล่าวเอาทีเดียว ติเตียนทีเดียว ดังนี้หน้าที่ของอุบาสกอุบาสิกา เมื่อมาถึงที่ประชุม ภิกษุสามเณรก็เคร่งครัดในศีล สมาธิ ปัญญาของตน อุบาสกอุบาสิกาเล่าก็ต้องเคร่งครัดในหน้าที่ของตน เมื่อจะให้ทานก็ระลึกถึงจาคานุสสติ ระลึกถึงการให้ทาน เมื่อจะรักษาศีลก็ระลึกถึงสีลานุสสติ ถือศีลของตนไว้ ถือศีลให้มั่นคง อย่าส่งใจไปในทางอื่น เมื่อเจริญภาวนาก็ทำภาวนาให้เกิดปรากฏขึ้น อย่าส่งใจไปในที่อื่น เมื่อมีเป็นขึ้น เข้าที่ประชุมก็ระลึกถึงตัวไว้ให้มั่นคง อย่าลอกแลก ไม่ง่อนแง่นไม่แคลนคลอน ทำภาวนาให้เห็นแจ่มอยู่เสมอ ใสเป็นกระจก วันอื่นมีธุระน้อยวันอื่นมีธุระมาก แต่วันพระเราสละแล้ว ที่จะจำศีลภาวนา ต้องมั่นอยู่ภาวนาให้เห็นให้เป็นปรากฏ ใจจ้องอยู่ในภาวนา ส่องให้เป็นกระจกส่องเงาหน้า ดูกันอยู่เสมอ แจ่มใสเป็นพระจันทร์ ***ธมฺมํ*** ซึ่งธรรม ***อาภาสตลํวิย*** ดุจดังพื้นกระจก สว่างเหมือนกระจก ใจจรดในพื้นใสนั้น เมื่อเข้าที่ประชุมต่างทำอย่างนี้ ต่างคนต่างตั้งใจอย่างนี้ นี่พวกเจริญภาวนาเป็นแล้ว พวกไม่เป็นก็ตั้งใจให้แน่แน่ว เราจะทำให้มีให้เป็นบ้าง ใจจรดอยู่ที่หมาย ใจจรดศูนย์กลาง**ดวงธรรม**ที่ทำให้เป็น**กายมนุษย์** ใจหยุด ไม่หยุดเป็นไม่ยอมกัน ในที่คนมาก ในที่ประชุม ใจต้องหยุด เมื่อทำหยุดในที่ประชุมชนแล้ว กล้าเข้าไป ก็ยิ่งเจริญหนักเข้าไป ก็ยิ่งเจริญหนักเข้าไป ยิ่งว่องไวหนักขึ้น ต้องชำนาญอย่างนี้ การปฏิบัติศาสนาต้องเอาจริงเอาจังอย่างนี้ อย่าให้โลเลเหลวไหลตัวของตัวจะเป็นที่พึ่งของตัวไม่ได้ นี้เรียกว่า ***อภิวาท สีลิสฺส*** เคารพต่อหน้าที่ต่อศีลธรรมของตนจริง ๆ นี้เรียกว่าเคารพกราบไหว้อยู่ ไม่ทำโลเลเหลวไหล ไม่เอาเรื่องอื่นเข้ามาแทรกแซง กลัวจะเป็นอันตรายต่อศีล กลัวจะเป็นอันตรายต่อจาคานุสสติ ระลึกถึงทาน กลัวจะเป็นอันตรายต่อศีล การรักษากาย วาจา ใจให้เรียบร้อย กลัวจะเป็นอันตรายต่อการเจริญภาวนา หรือไม่ฉะนั้นไม่ส่งใจไปในที่อื่น ส่งใจไปในพระภิกษุสามเณรเจริญ

สาธยายเป็นธรรมระลึกถึงธรรมว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ เวลาเข้าสู่ที่ประชุมก็เป็นอย่างนี้ ทำให้เลื่อมใสปลาบปลื้มอกปลื้มใจ เมื่อเป็นอย่างนี้ทำได้อย่างนี้ นี่เป็นตัวอย่างอุบาสกอุบาสิกา ที่ดีแท้ ๆ ภิกษุสามเณรก็จะเป็นตัวอย่างของภิกษุสามเณรที่ดี จะเป็นอายุพระศาสนา ไว้กราบเคารพบูชา ไม่ดูถูกดูหมิ่น

ถ้าแม้ว่าเวลาเข้าที่ประชุมเช่นนั้น เอาเรื่องอื่นมาใส่เสีย เรื่องอะไรต่อมิอะไรมาใส่ เรื่องนี้มีแต่ครั้งพุทธกาล ไม่ใช่มีแต่ครั้งนี้ มีหญิงพวกหนึ่ง ๕๐๐ คน จะรังควานพระศาสดา พระศาสดาก็อยู่ในที่ประชุม เมื่อถึงที่ประชุมนั้นแล้ว พระศาสดายังไม่เทศน์อยู่เอาสุราเหน็บไปในพกในพุง ซ่อนเป็นขวดเล็กซ่อนไป เมื่อมีโอกาสก็ดื่มเสีย ๒อึก ๓อึก พอหน้าตึง ๆ ชา ๆ พอนานก็ดื่มเสียอีก เอาพอสมควรก็ไปคุยกับสนมพรมไพรในที่ประชุมของพระพุทธเจ้า ไปคุยกันในที่ประชุมเพื่อจะทำลายพระศาสดา พระศาสดาก็ทรงทราบ พอพระศาสดาจะเทศนาว่าการ พอปรารภขึ้นเทศน์พวกนั้นก็ฮาทีเดียว ร้องกัน ๕๐๐ คน นั้น พระพุทธเจ้าเทศนาทำให้มืดเหมือนดังไม่มีดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มืดตื้อไปหมด พวกเหล่านั้นก็ตกอกตกใจ พวกเมาทั้งหลายหายเมาสร่างเมา มืดหมดไม่เห็นฟ้า ตกอกตกใจกันทีเดียว เมื่อแสดงปาฏิหาริย์เช่นนั้นแล้ว ก็แสดงให้สว่างให้ปรากฏขึ้น พวกนั้นสร่างเมาแล้ว เทศนาทีเดียวพวกนั้นได้มรรคผลตามกาลสมัยทีเดียว ต่อหน้าพระศาสดาต้องแก้ไขอย่างนี้

บัดนี้ปรากฏเช่นนั้น พระศาสดาเสียแล้ว ผู้ที่มีปาฏิหาริย์ปรากฏแสดงเช่นนั้นไม่ได้ พวกเราเข้ามาสู่ที่ประชุมเช่นนี้ช่วยกันรักษาเนติแบบแผนเป็นอันดี ครั้งพุทธกาลก็ยังมีพวกเขาทำร้ายพุทธศาสนาเช่นนี้เหมือนกัน เรารู้หลักเช่นนี้แล้ว ก็ไม่ใช่ใคร *ในเมื่อเราเข้าที่ประชุมกันนี้ ไม่มีความเคารพเราก็ได้ชื่อว่าดูหมิ่นดูถูกพระพุทธศาสนา ต่อไปพวกภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาก็จะเข้าประชุมกันไม่ได้ ก็เสื่อมทรามไปหมด* ให้ปรากฏอย่างนี้ ***อภิวาทนสีลิสฺส*** ไหว้นบเคารพบูชา ลูกหญิงลูกชายต้องไหว้นบเคารพบูชาพ่อแม่ อย่าดูถูกดูหมิ่นพ่อแม่ไม่ได้ สิถาวาจา ต้องเคารพครูบาอาจารย์ ไม่เคารพครูบาอาจารย์ไม่ได้ ขาด ***อภิวาทนสีลิสฺส*** หรือท่านผู้มีอุปการะคุณซึ่งเป็นบุพการี ท่านผู้ถูกอุปการะคุณเช่นนี้ แล้วต้องตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวที นี้เป็นหน้าที่ของความเจริญทางพระพุทธศาสนา

วุฑฺฒาปจายิโน อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ ลักษณะอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่นั้นเป็นไฉน ผู้เฒ่าผู้แก่เรียกว่า ชาติวุฒิ แก่โดยชาติ วัยวุฒิ แก่โดยวัย คุณวุฒิ แก่โดยคุณ นี่เคารพนบนอบได้ที่ควร

นี่**วัยวุฒินะ** ท่านผู้มีอายุมากมีอายุ ๘๐-๙๐ อายุตั้งร้อย อายุมากเช่นนี้เรียกว่า วัยวุฒิ เจริญโดยวัยถึงอย่างไรก็ต้องได้รับความอภัยจากผู้ที่มีอายุต่ำกว่าเสมอ ทางพุทธศาสนานั้นถือกันนัก ภิกษุผู้มีอายุมากตั้งแต่ ๓ พรรษาขึ้นไป ถือเป็นวัยวุฒิทีเดียว ล่วงล้ำกันไม่ได้ ผิดพระวินัยหลายข้อหลายกระทงทีเดียว ฝ่ายอุบาสก อุบาสิกาเช่นเดียวกันต้องประพฤติเช่นนั้นเหมือนกัน ตั้งอยู่ในความเคารพเช่นนั้นเหมือนกัน ถ้าว่าไม่ตั้งอยู่เช่นนั้น ติกันเป็นคนเสียหาย หญิงก็ดีเป็นคนเสียหาย ชายก็ดีเป็นคนเสียหาย ก้าวก่ายผู้ใหญ่ไม่ได้ นี่เรียกว่าวัยวุฒิ ส่วนที่หนึ่งนี้ เรียกว่าวัยวุฒิ ผู้มีอายุมากกว่า

ชาติวุฒินะ เกิดในตระกูลสูง ในตระกูลกษัตริย์ ตระกูลเศรษฐี ตระกูลคหบดี ตระกูลมหาศาล มีทาสมีบริวาร นั้นเรียกว่าชาติวุฒิ ชาติสูงกว่า ชาติต่ำกว่า ชาติที่ขายดอกไม้ ชาติที่ทำงานเทขยะมูลฝอย ทำงานต่ำกว่านั้น เรียกว่าชาติต่ำกว่า ดังนี้เป็นต้น ต่ำก็ต่ำเป็นลำดับ สูงก็สูงเป็นลำดับ ให้เคารพซึ่งกันและกันดังนั้นนั้นเรียกว่าชาติวุฒิ

คุณวุฒิเล่าเคารพโดยธรรม ถึงจะเป็นเด็กเกิดใหม่ในวันนั้น หรือรู้จักเดียงสา หรือไม่รู้จักเดียงสาก็ตาม

เถอะ แต่ว่ามีธรรมที่มั่นคงเรียกว่า คุณวุฒิ เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงตัดสินสามเณร อายุ ๗ ขวบ ได้สำเร็จพระอรหันต์ มีพระภิกษุถาม สามเณรน้อยสะอาดสะอ้านเรียบร้อย พ่อเณรไม่คิดถึงโยมหรือ พ่อเณรไม่หิวข้าวหรือ พ่อเณรไม่คิดถึงบ้านหรือ เอามือลูบศีรษะเณรองค์พระอรหันต์ลูบเนื้อลูบตัวลูบศีรษะ เณรหัวเกลี้ยงมันก็น่าลูบเล่นนี่ ลูบเล่นตามชอบใจ พระพุทธเจ้าเหลือบไปเห็นเข้า โอ ตายจริงท่าน จับอสรพิษเข้าที่เขี้ยวแล้วไม่รู้ตัว จับช้างพลายเข้าที่งาแล้วไม่รู้ตัว จะตายไม่รู้ตัวแล้ว พอพระพุทธเจ้าทรงเหลือบพระเนตรเห็นเท่านั้น รับสั่งพระอานนท์ ให้ประชุมพระภิกษุสามเณรมาพร้อมกัน พระอานนท์ก็ประชุมทีเดียว เข้าประชุมเช่นนั้น พระองค์ทรงดำรัสออกมา เมื่อพร้อมตามทรงรับสั่ง พระอานนท์ก็ทูลบอกว่ามาพร้อมแล้วพระเจ้าข้า ทรงรับสั่งว่า โอ! เราตถาคตต้องการน้ำที่สระอโนดาตมาชำระพระบาทสักหน่อยหนึ่ง ท่านทั้งหลาย ถ้านำมาได้ก็นำมาเพื่อเราตถาคต พระองค์ก็ทรงรับสั่งดังนี้ พระอรหันต์ท่านก็รู้ ปัญหานี้ไม่ได้ผูกเพื่อท่าน ผูกเพื่อสามเณรองค์นั้น ปุถุชนไม่รู้ ไม่รู้ว่าพระองค์ประสงค์อย่างไร จะเหาะเหินเดินอากาศไปเอาก็ไม่ได้ จะทำอย่างไร เมื่อไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรแล้ว ก็จะทำอย่างไรกันเล่า สามเณรก็รู้ทีเดียวว่าผูกเพื่อเรา พระอรหันต์คว้าเอาหม้อต้มกรัก คล้ายกับชาวปาดตาลละ เขาเอากระบอกเหน็บหลังแล้ว เขาก็ขึ้นไปทำน้ำตาลบนต้นไม้นั้น คว้าเหน็บหลังเข้าได้ ก็ลิ่วไปในอากาศทีเดียว เดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละ ไปเอาน้ำที่สระอโนดาตมาถวายพระพุทธเจ้าแล้ว ภิกษุผู้นั้นตกอกตกใจทีเดียว โอ! เราได้ลูบศีรษะพระอรหันต์เข้าแล้ว ตายจริง นี่พระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ท่านสงเคราะห์เราหนา ถ้าท่านไม่สงเคราะห์เรา เราก็จะตกนรกแย่ทีเดียว ไม่ต้องไปสงสัยละ นี่พระศาสดาทำการสงเคราะห์มาเช่นนี้

พระศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เมื่อภิกษุวัดหนึ่งหมู่หนึ่งในสถานที่ใด ต้องดูแลแก้ไขอุบาสกอุบาสิกาหมู่นั้นพวกนั้น อย่าให้เลอะเทอะเหลวไหลไม่ได้ จะเอาตัวไม่รอด ต้องแก้ไขอย่างนี้แทน

พระศาสดาไป แทนสาวกของพระศาสดาไป เมื่อพระศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพาน สาวกของท่านเอาใจใส่เพื่อศาสนิกชนทุกถ้วนหน้า เมื่อต่อมาเราก็ต้องเอาใจใส่อย่างนี้ คอยดูแลแก้ไขอย่างนี้

ดูแลแก้ไขในตระกูลของตัวไว้ ขนบธรรมเนียมอันใดที่ทำไว้ ขนบธรรมเนียมอันนั้น ให้แน่แน่วไว้ จะได้เจริญในเบื้องหน้า

ฝ่ายพระพุทธศาสนาเล่า ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมดุจดังนั้นเหมือนกัน การเล่าเรียนดัดแปลงแก้ไขในทางพระพุทธศาสนาในเวลานี้ ท่านผู้เป็นเมธีมีปัญญา เป็นครูบาอาจารย์ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมนั้นไว้ ไม่ทำเช่นนั้น ขนบธรรมเนียมเหล่านั้นหายหมด เล่าเรียนไม่ถูก ศาสนาก็ล้มละลาย การประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาเล่า ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมไว้ ถ้าไม่รักษาขนบธรรมเนียมไว้จะเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา เหตุนี้ควรเอาใจใส่ควรแก้ไขทีเดียว การอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ เรื่องนี้หญิงก็ดี ชายก็ดี เป็นที่ยินดีของโลก โลกพานิยมชมชอบนัก เป็นที่ยินดีปรารถนาของนักปราชญ์ราชบัณฑิต ท่านรู้เช่นนี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นคนมีปัญญา คนประกอบด้วยปัญญา คนเฉลียวฉลาด คนอ่อนน้อมไม่ใช่คนแข็งกระด้าง ถ้าคนแข็งกระด้างดื้อดึง ไม่เป็นที่ปรารถนา แม้แต่เป็นเด็กก็ไม่เป็นที่ปรารถนา แม้แต่แก่เฒ่าชรา ก็ไม่เป็นที่ปรารถนา เป็นเหตุอะไรเล่า พระองค์ทรงรับสั่งไว้ว่า *สุวโจ* ว่าง่าย สอนง่าย พระองค์ทรงรับสั่งว่าสาวกของพระศาสดา *ตุพฺพโจ* ว่ายาก สอนยาก พระองค์ไม่รับอุปถัมภ์ ผลักไสเสียนี่ เพราะอะไรพระศาสดาทรงสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชุมชนจริง ๆ เหตุนี้ *วุฑฺฒาปจานิโย* เคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ด้วยธรรม ๔ ประการ คือ *อายุ* จะเป็นผู้มีอายุยืน *วรรณะ* จะเป็นผู้มีผิวพรรณวรรณะผุดผ่องงดงาม *สุขะ* จะเป็นผู้มีความสุขกายสบายใจในอิริยาบถทั้งสี่ *พละ* จะมีกำลังกาย กำลัง วาจา กำลังใจ เจริญตามหน้าที่

เหตุนี้ในสามัญวาจาที่ชี้แจงมานี้ คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย ได้พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจได้อ้างธรรมปฏิบัติในภัตตานุโมทนาคาถานี้ พอสมควรแก่เวลา ด้วยอำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมเทศนาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย ที่ได้มาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติจะยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้